

Yeni müfredat !

TYT- AYT TARİH

1

TARİH 10 4. ÜNİTE

**BEYLİKTE DEVLETE OSMANLI
MEDENİYETİ**

ANADOLU'NUN İSLAMLAŞMASI

ANADOLU'NUN İSLAMLAŞMASI

- SÛFÎLER VE ÂLİMLERİN ÖĞRETİLERİNİN ANADOLU'NUN İSLAMLAŞMASINA ETKİLERİ
- Hoca Ahmet Yesevi
- Hacı Bektâş-1 Veli
- Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî
- Ahi Evran
- Yunus Emre
- Hacı Bayrâm-1 Veli

SÜFİLER VE ÂLİMLERİN ÖĞRETİLERİNİN ANADOLU'NUN İSLAMLAŞMASINA ETKİLERİ

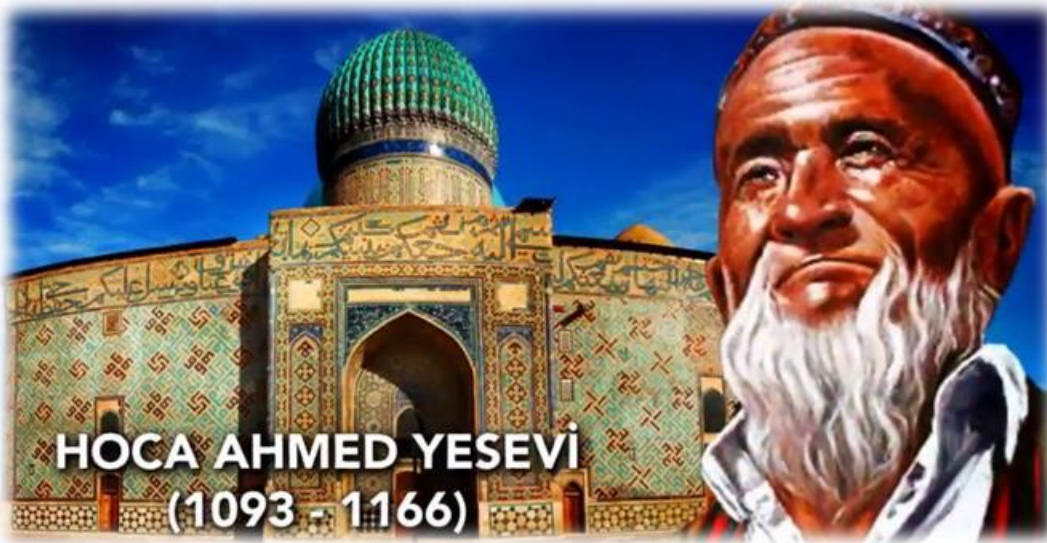

- Anadolu'nun İslamlaşması bir dönemde meydana gelmiş ve kısa süre içinde sona ermiş bir olgu değildir.
- Türklerin İslamiyet'i kabulüyle başlayan ve XII. yüzyılda gelişimini tamamlayan **tasavvuf düşüncesi** ve bu düşüncenin mirasçıları Anadolu'nun İslamlaşmasında büyük bir rol üstlendiler.
- XIII. yüzyıl başlarından itibaren ise Orta Asya'nın maruz kaldığı **Moğol İstilası**'nın ardından kaçan birçok Türk boyu Anadolu'ya sığındı.
- Bunun neticesinde **Anadolu tam bir kültür merkezi** hâlini aldı.
- **Hoca Ahmet Yesevi, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Hacı Bektâş-ı Veli, Ahi Evran, Yunus Emre ve Hacı Bayrâm-ı Veli** gibi pek çok sûfi ve âlim bu devirde yetişmiş ve öğretileriyle halkın yaşamına ışık tutmuşlardır.

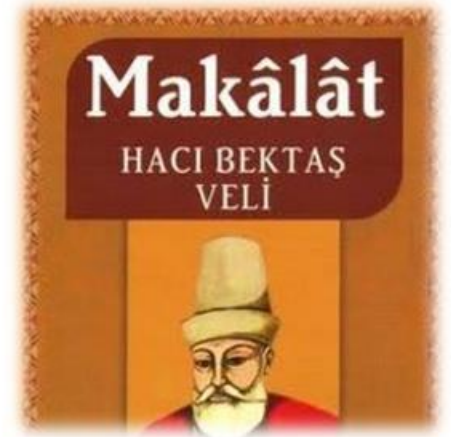
HOCA AHMET YESEVİ

- **Pirî Türkistan** olarak anılan **Hoca Ahmet Yesevi** , **Divân-ı Hikmet** adlı eseriyle İslamiyet öğretisinde söz sahibi oldu.
- O, İslam medeniyetine girmeye başlayan **Türk boylarına İslami bilgileri öğretti.**
- Birçok derviş yetiştirerek onları manevi fetihler için Anadolu'ya gönderdi.
- Anadolu'nun İslamlaşmasında büyük rol oynadı.

HACI BEKTÂŞ-I VELİ

- Hoca Ahmet Yesevi'nin kurmuş olduğu “**Yesevîlik** Tarikatının Anadolu'daki en büyük uygulayıcılarından olan **Hacı Bektâş-ı Veli**, Anadolu'da bir zaviye kurarak halkı aydınlatmaya çalıştı.
- Fikirlerini “**Makalat**” adlı eserinde topladı.
- **Halifelerini Balkanlara, Rumeli'ye göndererek, buradaki halkın İslamlaşmasına katkı sağladı.**
- Bu dervişler geçtikleri yollar üzerinde rastladıkları dağlara, nehirlere **Orta Asya'da bıraktıkları coğrafi yer isimlerini** vererek bu toprak parçalarına Türk damgasını vurdu.

MEVLÂNÂ CELÂLEDDÎN-İ RÛMÎ

Mesnevi
Mevlânâ Celâleddin Rûmî

- XII. yüzyıldan itibaren Anadolu şehirlerinde Müslümanlarla Hristiyanlar bir arada yaşamaya başladı.
- **Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî** ise öğretileri ile **tüm insanlığa kucak açmıştır.**
- Nitekim Mevlânâ, vefat ettiği zaman, **Konya**'nın yalnız Müslümanları değil Hristiyan, Yahudileri de cenaze merasimine iştirak etti.
- Mevlânâ Celâleddîn-î Rumî; öğretisinde insanlara iyiliği, alçak gönüllüğü, cömertliği, merhametli ve doğru olmayı öğütlemiştir.
- Her türlü sevgisizliğe, kötülüğe, bağınazlığa karşı İslami ve insani ilkeleri şiir ve musiki içinde birleştirip dile getiren Mevlânâ, etkisini yüzyıllarca sürdürmüştür.

AHİ EVRAN

- **Ahiliğin kurucusu** ve aynı zamanda esnaf ve sanatkârın lideri olan **Ahi Evran** Türk ve İslam dünyasının önemli sofilerindedir.
- Türkiye Selçuklu Devleti'nden de destek gören **Ahi Evran, Kayseri'de** Fütüvvet teşkilatından esinlenerek **ilk Ahi teşkilatını burada kurdu.**
- XIII. yüzyıldan **itibaren Ankara ve Kırşehir'de toplanan Ahiler,** kısa sürede Selçuklu şehirlerine yayıldılar.
- Aynı zamanda **Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda etkili oldular.** Nitekim Osman Bey, dönemin Ahi teşkilatı lideri **Şeyh Edebali'nin kızıyla evlenerek,** Ahilik teşkilatının desteğini almıştı.
- Yine Bursa'nın fethi sırasında Şeyh Edebali'nin yeğeni Ahi Hüseyin'i yanına alan Orhan Gazi, Ahi teşkilatıyla irtibatını geliştirmiştir.
- Dolayısıyla ahiler, Osmanlı Devleti'ne hem askerî, hem de manevi açıdan büyük destek vermişlerdir.

YUNUS EMRE

YUNUS EMRE

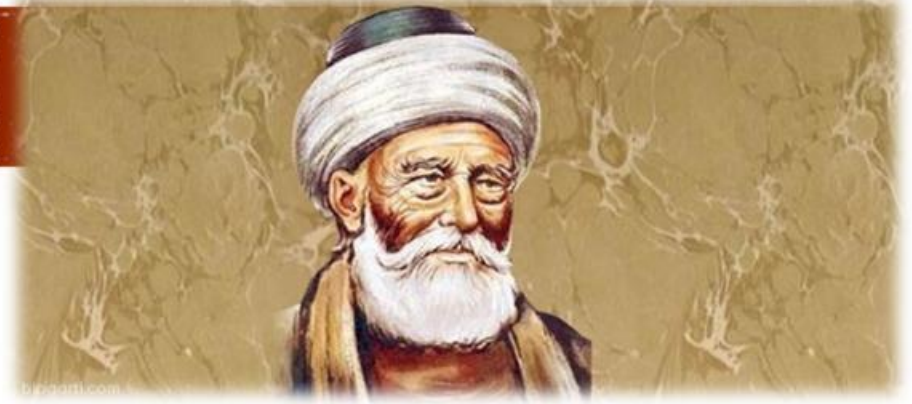
Eğer bir müminin kalbin
kırarsan,
Hak'ka eylediğin secde
değildir.

- **Anadolu'da yetişen** ve engin hoşgörülüğü ile bulunduğu bölgede insanlara etki eden Yunus Emre, **XIII. yüzyılın ikinci yarısında**, Türkiye Selçuklularının son dönemlerinde yaşamış bir sûfi idi.
- Farsça ve Arapçanın genel kabul gördüğü bir dönemde, **duygu ve düşüncelerini sade bir Türkçe ile yazmıştır.**
- Yunus, öğretilerinde bütün insanlığı **ilahi aşka, kardeşliğe, merhamet ve şefkate** davet etmiş; insan olmanın, kendini bilmenin, Allah'a ulaşmanın şartlarını ve yollarını anlatmıştır

HACI BAYRÂM-I VELÎ

- Anadolu'nun İslamlaşmasında rol oynayan sûfilerden biri de **Hacı Bayrâm-ı Veli'dir**.
- O, **bilim ve tasavvufu birleştirmeyi başardı**. İslamiyet'i iyice anlayarak, önce **müderris oldu**, medreselerde birçok öğrenci yetiştirdi.
- **Sonra da tasavvuf yolunda ilerledi**. O, sevenlerini el emeği ile geçinmeye ve el sanatlarını öğrenmeye yönlendirdi.
- **Herkesine çalışma tavsiyesinde bulundu**.
- Anadolu'ya gelen konar-göçer Türkmenlerin yerleşik hayata geçmelerine büyük katkı sağladığı gibi; fikirleriyle Anadolu'da Türk ve İslam birliğini sağlanmasında büyük rol oynadı.

SORU ?

▪ Anadolu'nun önde gelen sûfilerinden biri olan Hacı Bayrâm-ı Veli'nin;
I. konar-göçer Türkmenlerin yerleşik hayata geçmelerine büyük katkı sağlaması,
II. tasavvuf alanında önemli çalışmalarda bulunması,
III. birçok sûfi yetiştirerek Anadolu ve Rumeli'ye göndermesi
faaliyetlerinden hangisi ya da hangileri Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasına katkı sağlamıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) II ve III E) I, II ve III

CEVAP!

- E) I, II ve III

SORU?

- Anadolu'nun İslamlaşmasında etkili olan aşağıdaki mutasavvıflardan hangisi Anadolu'da yaşamamıştır?

A) Ahmet Yesevî

B) Yunus Emre

C) Ahî Evran

D) Hacı Bektâş-ı Velî

E) Hacı Bayram-ı Velî

CEVAP !

- A) Ahmet Yesevî

Yeni müfredat !

TYT- AYT TARİH

2

TARİH 10 4. ÜNİTE

**BEYLİKTE DEVLETE OSMANLI
MEDENİYETİ**

OSMANLI DEVLET İDARESİ

OSMANLI DEVLET İDARESİ

- OSMANLI DEVLET İDARESİNİ OLUŞTURAN UNSURLAR
- Seyfiye (Askerî Bürokrasi)
- Kalemîye (Sivil Bürokrasi)
- İlmiye (Din, Eğitim ve Hukuk Bürokrasisi)
- OSMANLI EĞİTİM KURUMLARI
- TÜRK DÜNYASINDA YETİŞMİŞ BAZI BİLİM İNSANLARI
- AKŞEMSEDDİN (1390-1459)
- ULUĞ BEY (1394-1449)
- ALİ KUŞÇU (1403-1474)

OSMANLI TOPLUM YAPISI

OSMANLI DEVLET IDARESINI OLUŞTURAN UNSURLAR

Soru: Osmanlı'da yönetici sınıf kaçaya ayrılır?

Cevap: Seyfiye, ilmiye, kalemîye

- Osmanlı devlet idaresi **seyfiye** (askerî bürokrasi),
- **ilmiye** (din, eğitim ve hukuk bürokrasisi)
- ve **kalemîye** (sivil bürokrasi) şeklinde birbirini tamamlayan üç bölümden oluşurdu.
- Bu üç sınıf üyelerinin **Müslüman olma** zorunluluğu vardı.
- Bu sınıfların birlikteliği sayesinde Osmanlı Devleti **güçlü bir merkezi otoriteye** sahip oldu.

SEYFİYE (ASKERÎ BÜROKRASI)

- Kılıç sahibi anlamına gelen **askerî sınıfı** temsil ederlerdi.
- Seyfiyenin **Divân-ı Hümâyundaki temsilcileri vezir-i âzam, vezirler, kaptanıderya ve yeniçeri ağası** idi.
- Seyfiye sınıfının **taşradaki temsilcileri** ise; eyaletleri yöneten **beylerbeyleri** ile sancakları yöneten **sancak beyleri** idi.
- Yönetim dışında askerlik görevi de bulunan seyfiye **ülkenin iç ve dış güvenliğinin sağlanmasından sorumluydu.**

KALEMİYE (SİVİL BÜROKRASI):

- Osmanlı Devleti'nde bürokrasi sınıfını oluşturan bu grup genelde **idari ve mali işlere** bakarlardı.
- Kalemîyenin Divândaki temsilcileri Anadolu ve Rumeli **defterdarları** ile **nişancı** idi.
- Devletin **iç ve dış yazışmaları**, **hazine arazileri ile ilgili kayıtların tutulması** da kalemîye sınıfının göreviydi.
- Ayrıca başta **reisülküttap** olmak üzere **Divân toplantılarının bürokratik işlemlerini** yürüten kâtipler ile ülke genelindeki her türlü yazışma işlerini yerine getiren memurlar da kalemîye sınıfına dâhildi.

İLMİYE (DİN, EĞİTİM VE HUKUK BÜROKRASİSİ)

- İlimle uğraşan sınıf anlamına gelir. İلميye sınıfı mensupları medreselerde iyi bir eğitim gördükten sonra divanda ve diğer idari birimlerde görevlendirilirlerdi.
- Divândaki temsilcileri kazasker; taşradaki temsilcileri ise kadılardı.
- İلميye sınıfından olan şeyhülislam ise gerekli durumlarda divana katılırdı.
- Bunun dışında ilimle uğraşan müderrisler de bu gruba dâhildi.
- İلميye sınıfı; devlet idaresi, adalet, ilim ve tedris (eğitim-öğretim) gibi çeşitli vazifelerden sorumluydu
- İلميye sınıfının Divânı-ı Hümayundaki temsilcilerinden olan Kazaskerler Divâna gelen davaları dinler ve karara bağlarlardı.

İLMİYE (DİN, EĞİTİM VE HUKUK BÜROKRASİSİ)

- Şehir ve kasabalarda ise yargı ve adaletle ilgili görevleri kazaskerler adına **kadılar** yerine getirirdi.
- **Kadıların atanması, denetlenmesi ve terfileri** bağlı buldukları **kazasker** tarafından yapılırdı.
- Osmanlı sınırları içerisinde açılacak **medreselerin ve medreselerdeki müfredatın belirlenmesi; kadı ve müderrislerin tayin edilmesi de kazaskerlerin sorumluluğunda** idi.
- İlmiye sınıfının yetki ve görev alanına giren konulardan biri de divanda alınan kararların İslam dinine uygun olup olmadığı yönünde fetva vermek idi.
- Bu yetki Osmanlı Devleti'nde ilmiye sınıfının başı olarak kabul edilen şeyhülislam tarafından kullanılırdı.
- Osmanlı padişahları da kararlarını uygulamadan önce **şeyhülislamdan fetva isterlerdi.**

KADILAR

- Osmanlı taşra teşkilatı içinde yer alan başlıca yönetim birimleri kaza, sancak ve eyalet idi. Kazaların başında ise ilmiye sınıfına mensup kadılar bulunurdu.
- Kadıların idari, ilmî ve adli konularda oldukça geniş yetkileri vardı.
- Kadılar, bulunduğu kazada devletin şeri ve örfî kanunlarını uygular, merkezden gelen emirleri yerine getirirdi. Bir yargıç olarak davalara bakarlardı.
- Kadıların evlenme, boşanma, vakıf kurma, kiralama, vekâlet verme, alım satım gibi işlemlerin karara bağlanması gibi görev ve sorumlulukları da vardı.
- Kadıların verdiği kararlar şeriye defterlerine kaydedilirdi.
- Kadılar, bulunduğu kazada belediye hizmetlerini de yerine getirirlerdi.
- Kazada merkezî otoritenin devamı ve asayişin sağlanmasından sorumlu subaşı ve asesbaşı gibi zabıta kuvvetlerinin başındaki görevliler de kadıya bağlıydı.
- Kazalara bağlı nahiyelerde ise bütün bu görevler kadının atadığı naip tarafından yerine getirilirdi.

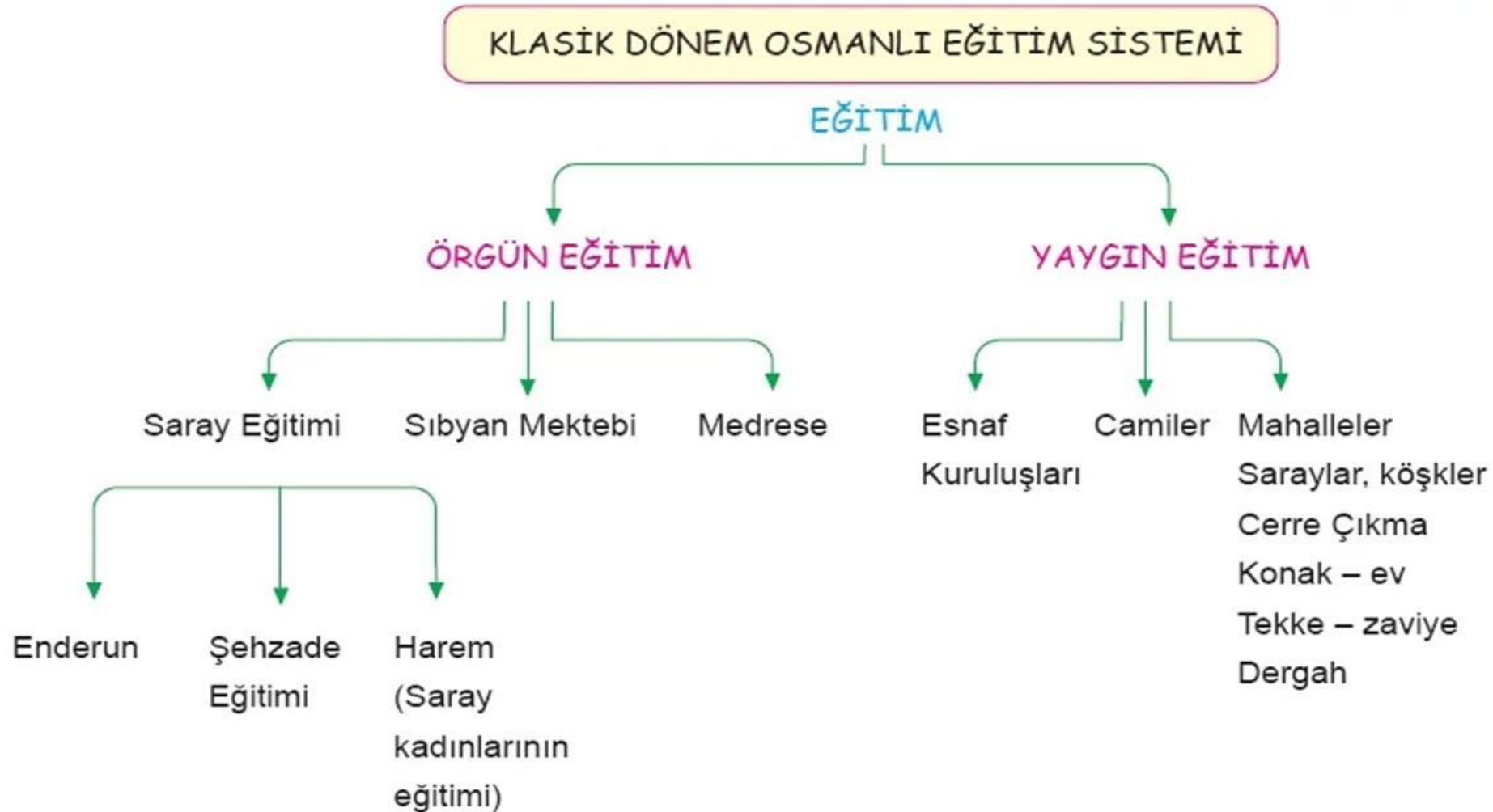
OSMANLI EĞİTİM KURUMLARI

- Osmanlı Devleti'nde eğitim ve öğretim etkinliğinin yapıldığı en temel kurum **medrese**ydi.
- Medreselerde verilen eğitim, **ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyindeydi**.
- Medreselerde **dinî bilimler** yanında **tıp, matematik, fizik, kimya, tarih, coğrafya** gibi bilimler de verilirdi. Burada yetişenler Osmanlı ilmiye sınıfı içerisinde önemli mevkilere yükselirdi.
- **İlk Osmanlı medresesi Orhan Bey** Dönemi'nde **İznik**'te açıldı. Orhan Gazi Medresesi" adı verilen medresenin müderrisliğine de dönemin meşhur âlimlerinden **Mevlânâ Davud el-Kayserî**'yi atadı.
- Osmanlı eğitim sisteminin gelişmesinde medrese ve âlimlerin dışında, **tekke ve zaviyelerle** buradaki ariflerin de büyük katkıları oldu.
- Tekkelerde, tasavvufta yetişip, kemâle ermiş kişiler(arifler) halka dinî ve ilmî konularda eğitim verdiler.

KLASİK DÖNEM OSMANLI EĞİTİM KURUMLARI

TÜRK DÜNYASINDA YETİŞMİŞ BAZI BİLİM İNSANLARI - AKŞEMSEDDİN (1390-1459)

- Hacı Bayram Veli'nin müritlerinden olan Akşemseddin aynı zamanda **Fatih Sultan Mehmet'in de lalasıdır.**
- İstanbul'un fethinden sonra kiliseden camiye dönüştürülen **Ayasofya'da ilk cuma namazını kıldırdı.**
- Akşemseddin, Amasya ve Osmancık medreselerinde **tıp, eczacılık ve tasavvuf** alanında çalışmalar yaptı.
- “**Maddetü'l- Hayat**” adlı eserinde ilk defa bazı hastalıkların, tohum adını verdiği **mikroplardan kaynaklandığını** öne sürdü.
- Yine Akşemseddin aynı eserinde, Pasteur (Pastör)'den çok daha önce bazı **hastalıkların kalıtım yoluyla geçtiğini** söyledi.
- Akşemseddin, bedensel hastalıkların yanında, **ruh hastalıklarının da tedavisiyle** uğraştı ve başarılı sonuçlar elde etti.

ULUĞ BEY (1394-1449)

- **Timur'un torunu ve Timur Devleti'nin dördüncü hükümdarı** olan **Uluğ Bey** aynı zamanda **matematik ve astronomi** alanında yapmış olduğu çalışmalarla Türk İslam dünyasında nam kazandı.
- Uluğ Bey, hükümdarlığı döneminde, **Semerkant'ta medrese ve rasathane** inşa ettirdi.
- Uluğ Bey'in inşa ettirdiği Semerkant Rasathanesi'nde ise **astronomi** alanında önemli çalışmalar yapıldı.
- Burada kullanılan en önemli gözlem araçlardan birisi **Güneş'in meridyen geçişlerinin ölçüldüğü "meridyen kadranı"** idi.

ALİ KUŞÇU (1403-1474)

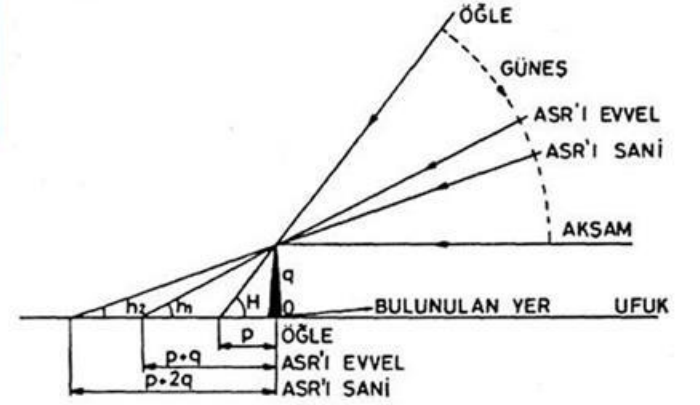

Ali Kuşçu
1400-1474

- Ali Kuşçu, ilk öğrenimini **Semerkant**'ta yaptı. Sonra **Bursalı Kadızade Rumî** ile **Uluğ Bey**'den **matematik ve astronomi dersleri** aldı.
- Hazırladığı bir eseri Uluğ Bey'e sundu. Bu eser, "**Ay'ın, Toprak Şekillerine Dair Risaleler**" adını taşıyordu.
- Ünlü **Semerkant Rasathanesinde müdürlük** yaptı. Ancak Doğu Türkistan Hakanı Uluğ Bey'in, bir suikast sonucu öldürülmesine çok üzülen Ali Kuşçu, hac bahanesiyle Semerkant'tan ayrıldı (1449).
- Tebriz'e gelip Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan'ın hizmetine girdi.

ALİ KUŞÇU (1403-1474)

- Fatih Sultan Mehmet'in daveti üzerine İstanbul'a yerleşti.
- 200 akçe maaşla **Ayasofya Medresesi müdürlüğüne** getirildi.
- Ali Kuşçu, İstanbul'a gelirken yolda hazırladığı "**Muhammediye**" adlı matematik konulu bir eseri Fatih Sultan Mehmet'e sundu.
- Otlukbeli Savaşı sırasında yazdığı astronomiyle ilgili bir risalesine ise uğur niyetine "**Fethiye**" adını koydu.
- 1474 yılında ölen bu büyük bilgin, **Türkiye'deki ilk ve gerçek astronomi hocasıdır.**

SORU?

I. Devletin teokratik bir yapıya sahip olması,

II. Divânda alınan kararların İslam dinine uygun hâle getirilmesi,

III. Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin ivme kazanması

- Yukarıda verilenlerden hangisi ya da hangileri Osmanlı Devleti'nde "ilmiye sınıfının" öneminin artmasına neden olmuştur?

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) İve II

D) II ve III

E) I, II ve III

CEVAP!

- E) I, II ve III

SORU?

▪ Aşağıda verilenlerden hangisi “ilmiye sınıfı” içerisinde yer almaz?

A) Şeyülislam

B) Reisülküttap

C) Kazasker

D) Müderris

E) Kadı

CEVAP!

- B) Reisülküttap

SORU?

▪ Osmanlı Devleti'nde ilmiye sınıfı;

I. askerî,

II. eğitim-öğretim,

III. idari ve adli

görevlerinin hangilerinden sorumludur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) II ve III E) I, II ve III

CEVAP!

- D) II ve III

Yeni müfredat !

TYT- AYT TARİH

3

TARİH 10 4. ÜNİTE

**BEYLİKTE DEVLETE OSMANLI
MEDENİYETİ**

OSMANLI'DA SÖZLÜ VE YAZILI KÜLTÜR

OSMANLI'DA SÖZLÜ VE YAZILI KÜLTÜR

- OSMANLI'DA SÖZLÜ VE YAZILI KÜLTÜR ÜRÜN TOPLUM HAYATINA ETKİLERİ
- II. MURAD DÖNEMİ'NDEKİ KÜLTÜREL GELİŞMELER
- ŞAİR SULTANLAR
- Fatih Sultan Mehmet (Avnî)
- II. Bayezid (Adlî)
- Yavuz Sultan Selim (Selimi)
- Kanuni Sultan Süleyman (Muhibbî)

OSMANLI'DA SÖZLÜ VE YAZILI KÜLTÜRÜN TOPLUM HAYATINA ETKİLERİ- –SÖZLÜ KÜLTÜR-

- Türklerin İslamiyet'i kabulünden önce dinî törenlerde ve bazı sosyal etkinliklerde söylenen **destanlar, okunan şiirler, sözlü edebiyat ürünlerini** oluşturmaktaydı.
- Eski Türk destanlarında, şiirlerinde yer alan **vatan sevgisi, kahramanlık** gibi temalar Anadolu sözlü kültüründe yeniden şekillenmiştir. Bu durum Osmanlıların kuruluş döneminde Rumeli'ye gerçekleştirdiği fetih hareketlerine de yansımıştır.
- Osmanlı esnaf teşkilatı içinde yetişen saz şairleri sözlü edebî geleneği koruyarak **âşıklar** zümresinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.
- Özellikle koçaklamalarıyla tanınan **Köroğlu** aynı zamanda en önemli saz şairidir.
- Köroğlu'nun Bolu Beyi'ne karşı yapmış olduğu mücadele; yiğitlik ve kavganın, haksızlığa karşı duruşun simgesi hâline gelerek şiirlere, türkülere konu olmuştur.

- XV. yüzyıldan itibaren en çok görülen sözlü edebiyat ürünü **halk hikâyeleridir**.
- Ferhat ile Şirin, Arzu ile Kamber gibi çok bilinen aşk hikâyeleri halk arasında çok tutulmuştur.
- **Yazıcıoğlu Mehmed'in** Hz. Muhammed'in özelliklerini, yüce ahlakını, örnek kişiliğini anlattığı manzum bir eser olan **Muhammediye**, halk arasında Kur'an-ı Kerim'den sonra en çok okunan kitap olma özelliğini yüzyıllarca korumuştur.
- **Köy seyirlik oyunları, kukla, karagöz, meddah ve orta oyunu**, sözlü kültürel geleneğin en zengin unsurlarını taşıyan **tiyatro örnekleridir**.
- Edirne ve Topkapı saraylarında başlatılan **helva sohbetleri** de bir başka sözlü kültür geleneği olarak Osmanlı'daki üst ve orta sınıfı bir araya getirmiştir.
- Türkülerin, ilahilerin, marşların söylendiği, oyunların oynandığı bu toplantılar XX. yüzyılın ilk yarısına kadar sürmüştür.

- Osmanlı'da yazılı kültür ürünleri Eski Anadolu Türkçesiyle **XIII. yüzyıldan** itibaren verilmeye başlanmıştır.
- Yazılı edebiyatta da varlığını sürdüren **destan** geleneği, bu dönemde **Battalnameler, Danişmendnameler ve Saltuknameler** gibi eserlerle karşımıza çıkmaktadır.
- İslam dininin kavramlarını, düşünce sistemini yansıtan, belli bir tarikata bağlı olan şairler tekke ve tasavvuf edebiyatını oluşturmuştur. **Hoca Ahmet Yesevi**'nin "**hikmet**" adını verdiği şiirleri bu edebî geleneğin temelini atmıştır.
- Yesevi'nin hikmetleri Anadolu coğrafyasında "**ilahi, nefes, methiye, deme, nutuk, devriye, şathiye**" gibi türlerle karşımıza çıkmaktadır.
- Alevi-Bektaşî halk şiirinin kurucusu olan **Kaygusuz Abdal** ise **nefes ve şathiyeleriyle** ünlüdür. Yine **Seyyit Nesimi**, tasavvuf inançlarıyla **Yunus Emre** ile benzerlik gösterir.

DİVAN EDEBİYATI

Aşk derdiyle hoşem el çek ilâcımdan tabîb
Kılma dermân kim helâkim zehri dermândadır.”
Fuzûlî

- Divan edebiyatı, Oğuz Türklerinin Anadolu’da oluşturdukları Türk İslam kültürünü anlatan, **Fars ve Arap edebiyatlarının yazım özellikleriyle** gelişmiş klasik Türk edebiyatıdır.
- Daha çok medrese **eğitimi alan, şeriat bilgisine hâkim, yüksek eğitilmiş kişilerce** okunup yazılan bu edebiyata “**saray edebiyatı, yüksek zümre edebiyatı**” gibi isimler de verilmiştir.
- Divan edebiyatında Arapça ve Farsça kelimeler fazlaca kullanıldığından **dili oldukça ağırdır**. Divan edebiyatında **genellikle ilahi aşk, dinî ve tasavvufi konular** işlenmekle birlikte toplumsal **hiciv ve mizah** türlerinde de önemli eserler verilmiştir.
- Osmanlı padişahları içinden de pek çok divan şairi çıkmıştır: **II. Murat, II. Mehmet, II. Bayezid, Cem Sultan, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman** bunlardan sadece birkaçıdır.

II. MURAD DÖNEMİ'NDEKİ KÜLTÜREL GELİŞMELER

- Osmanlı padişahları içerisinde asıl **kültür hareketlerini başlatan**, koruyup geliştiren II. Murad , bilinçli bir Türkçeciliğe sahip olup, **Türkçenin yozlaşmasına karşı tedbirler** almıştır.
- II. Murad Dönemi'nde, **âlim ve şairlerin çoğu, eserlerini Türkçe yazmışlardır.**
- **Danışmendnâme** (Türklerin Anadolu'yu fethini anlatan destan) **ve Kâbûsnâme** (Mercimek Ahmet'e ait nasihatnâme) gibi eserler II. Murad'ın gayreti ile yeniden **Türkçeye tercüme ettirildi.** Yine Osmanlı şiir mecmularından olan **Mecmûatü'n-Nezâir de II. Sultan Murad'a adandı.**
- II. Murad Dönemi'nde bilimsel ve kültürel çalışmalara verilen destek sayesinde Azerbaycan, Türkistan ve Arap Yarımadasından tanınmış **birçok bilim insanı Edirne ve Bursa'ya gelerek yerleşti.**

II. MURAD DÖNEMİ'NDEKİ KÜLTÜREL GELİŞMELER

- Döneminde birçok eserin yapılmasına öncülük ettiği için **Ebü'l-Hayrat** diye anıldı.
- **Bursa Muradiye Cami ve Edirne Muradiye Cami** kendi adını verdiği en büyük eserlerdir.
- Sultan İkinci Murad, **Ankara civarında** Basıkhisar nahiyesinin yakınında yaptırdığı büyük **köprünün geçiş ücretini Mekke ve Medine'deki yoksullara** gönderilmek üzere ayırmıştır.
- Yine her yıl **Surre-i Hümayun** denen özel memurlar ve hacılardan meydana gelen bir alayı Kâbe'ye göndererek, mukaddes yerlerin bakım ve tamirini yaptırmıştır.

ŞAİR SULTANLAR

**Halk içinde muteber bir
nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihânda
bir nefes sıhhat gibi.**

**Kanuni Sultan Süleyman
"Muhibbi" (1494 - 1566)**

- İyi bir eğitimden geçen Osmanlı şehzadeleri ve sultanları, genelde musikiye ve şiire ilgi gösterdiler.
- **Fatih Sultan Mehmet**, güzel sanatların çeşitli dallarıyla ilgilendi. Özellikle **resme, şiire ve müziğe** büyük önem verdi. Fatih, genelde **Avnî** mahlasıyla şiirler yazdı.
- **II. Bayezid**, büyük bir **âlim ve sanatkâr** bir padişah idi. **Adlî** mahlasıyla şiirler yazan ve bir “Divân” tertip eden II. Bayezid, Türkçenin **Çağatay lehçesini ve Uygur harflerini de bilirdi.**
- **Yavuz Sultan Selim, Arapça ve Farsçayı** çok iyi bilen ve bir Farsça divan tertip edecek derecede şiirler yazabilen büyük bir şairdi. **Selimi** mahlası ile yazdığı şiirlerinde coşku ön plandadır.
- Osmanlı padişahları arasında **en çok şiir yazan Kanuni Sultan Süleyman** olmuştur.
- Kanuni, şiirlerinde genelde **Muhibbî** mahlasını kullanmıştır. Biri Farsça olmak üzere iki divan sahibidir.

Yeni müfredat !

TYT- AYT TARİH

4

TARİH 10 4. ÜNİTE

**BEYLİKTE DEVLETE OSMANLI
MEDENİYETİ**

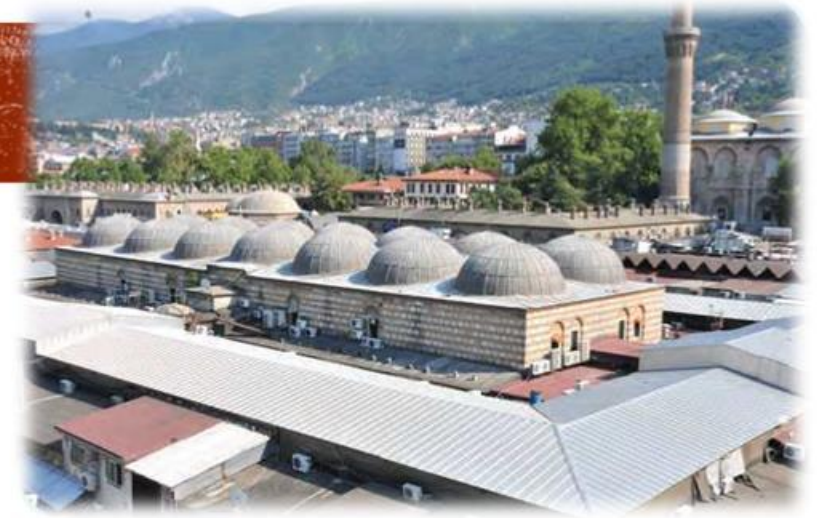
OSMANLI'DA ZANAAT, SANAT VE KÜLTÜR FAALİYETLER

OSMANLI'DA ZANAAT, SANAT VE KÜLTÜR FAALİYETLER

- OSMANLI'DA ŞEHİR PLANLAMASI
- OSMANLI MİMARİ ANLAYIŞI
- OSMANLI EL SANATLARI
 - Ahşap ve Taş İşlemeciliği
 - Dokumacılık
 - Çinicilik
 - Hat Sanatı

OSMANLI'DA ŞEHİR PLANLAMASI

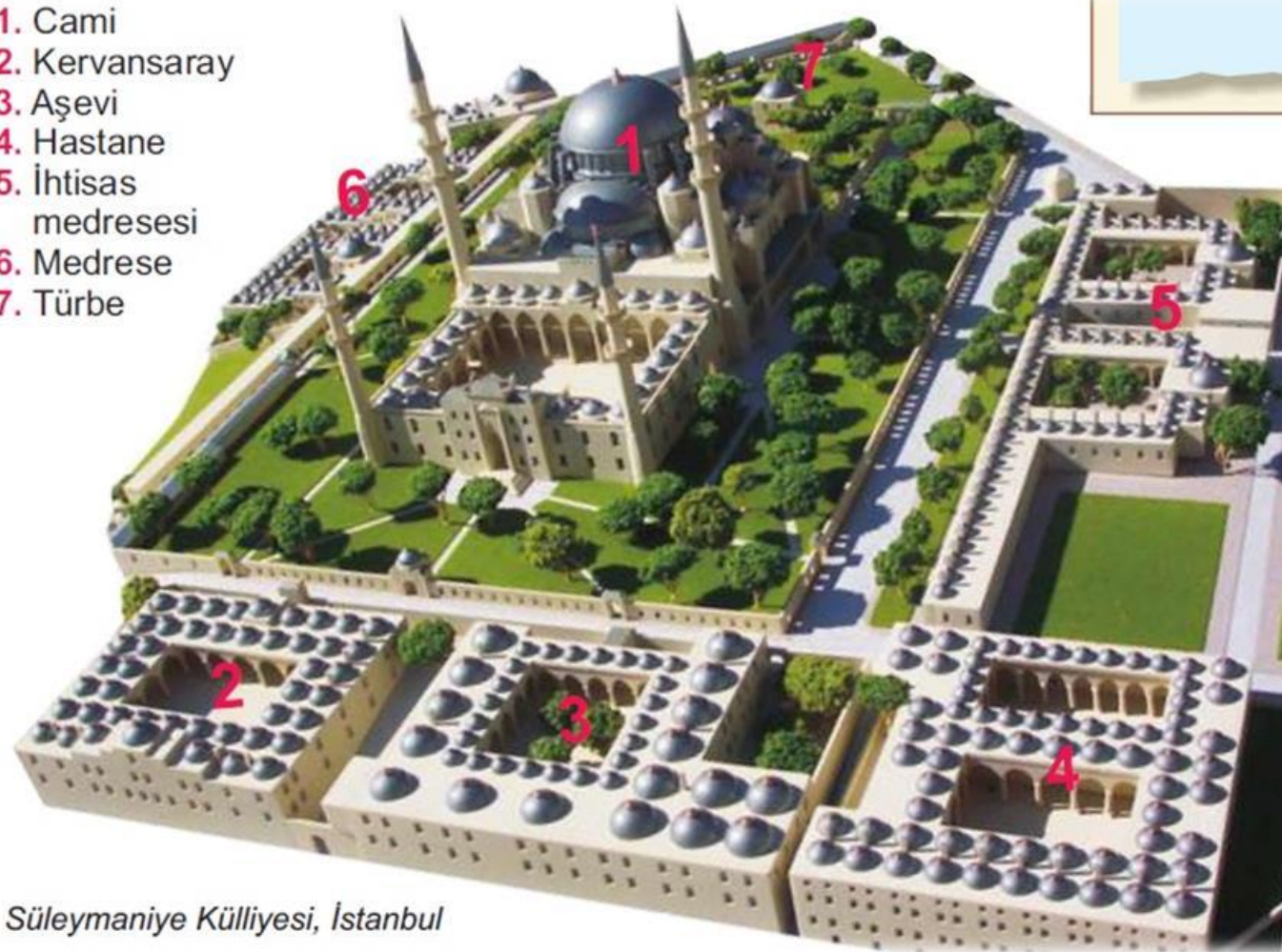

- Osmanlı Şehir kültürü, birbirinden çok farklı, etnik, dinî ve ekonomik yapılar üzerine tesis edildi. Osmanlı Devleti'nde, Őehirler ticari faaliyetlerinin yoğunlaştığı güzergâhlar üzerinde kuruldu.
- Osmanlı Őehirleri genelde iki parçalı iŐlevsel alana sahipti.
- Bunlardan ilki Osmanlı merkezi iÇ sahası, diğeri ise konut alanları idi.
- Merkezde, arşı denilen bölgelerde ekonomik, dinî, kültürel çeşitli faaliyetler yapılmaktaydı. arşı konumunun belirlenmesinde kale veya Şehir surları, önemli yollar ve önemli kültürel alanlara yakınlık belirleyici rol oynardı.
- Cami, bedesten (kapalı arşı) ve imaret (yemek dağıtılan yer) klasik dönem Osmanlı Şehir planına hâkim unsurlardı. Şehrin asıl merkezini bedestenler oluşturmaktaydı.
- Bedestenlerin etrafında ise hanlar bulunmaktaydı.

SÜLEYMANİYE KÜLLİYESİ

1. Cami
2. Kervansaray
3. Aşevi
4. Hastane
5. İhtisas medresesi
6. Medrese
7. Türbe

Süleymaniye Külliyesi, İstanbul

OSMANLI'DA ŞEHİR PLANLAMASI

- **Hanlar** sadece **geceleme ihtiyacını** karşılayan yerler değil, aynı zamanda **ticari işlevi** de olan yapılardı.
- Şehrin kalbi durumunda olan bu mekânlarda kâr getiren faaliyetler dışında; **eğitim, sağlık, yardımlaşma** ve diğer faaliyetleri bünyesinde bulundurmaktaydı.
- Şehir merkezinde bulunan diğer bir unsur ise **sağlık, eğitim, kültürel hizmetleri sunan külliyeler** idi. Osmanlı şehir merkezlerinde bulunan **büyük camiler genelde külliye ile bağlantılıydı.**
- Osmanlı şehirlerinin önemli yapılarından biri de **imarethanelerdi.** **Yoksullara, medrese öğrencilerine, tekkelerde kalanlara, yolculara yemek dağıtmak** üzere kurulmuş olan imarethaneler, kamu hizmeti gören önemli hayır kurumları niteliğindedi.

OSMANLI'DA ŞEHİR PLANLAMASI

- Osmanlı Şehirlerinin fiziki yapısının ikinci kısmını ise **mahalleler** meydana getirirdi.
- Türk **evleri genelde çok katlı değildi**. Bu evlerin **birinci katı** taştan yapılmış olup, hizmet katı konumundaydı. Bu katta; **depo, çamaşır yıkama yeri, tuvalet ve mutfak** yer alırdı.
- Evin **üst katı ise oturma alanı** olarak kullanılan odalardan ibaretti. **Odalar** arasında **eyvan** denilen bir bölüm yer almaktaydı. Eyvan ve odalar **sofaya veya hayata** (avluya) açılmaktaydı.
- **Konut alanlarının ötesinde Şehir halkına rahatsızlık veren endüstriyel faaliyetler ile kırsal kesimle bağlantısı olan zanaatkârlar yer alırdı**.
- Bunları; dericiler, boyacılar, kesimhaneler, kasaplar, demirciler, ilingirler, bakırcılar, ömlekiler, saraçlar, gıda maddesi satıcıları Şeklinde sıralamak mümkündü.

OSMANLI MİMARİ ANLAYIŞI

- Erken Dönem diye bilinen Osmanlı mimarisinin temel ögesini **külliye**ler, külliye
- lerin ana unsurunu ise **camiler** oluşturmaktaydı.
- **İznik**'teki Hacı Özbek Cami, Süleyman Paşa Medresesi, Bursa'da Yıldırım Bayezid Döneminde inşa edilen Ulu Cami, Yıldırım Bayezid Bedesteni, Osmanlı Devleti'nin ilk hastanesi niteliğinde olan Yıldırım Darüşşifası bu dönemin mimari eserleri arasında gösterilebilir.
- Osmanlı Devleti'nin kendine has üslubunu oluşturduğu **Klasik Dönem**'e geçiş İstanbul'un Fethi'yle başladı. **İlk kez merkezî kubbeli camilere yarım kubbeler eklenerek yeni camiler** yapıldı. Bu camilerin yanına dinî, ekonomik ve sosyal ihtiyaçları karşılayacak alt yapı kuruluşlarını barındıran tesisler inşa edilerek "külliye
- ler" oluşturuldu. Bu nedenle bu döneme aynı zamanda "**Büyük Külliye**ler Devri" de denilmektedir.
- Fatih, II. Bayezid ve Süleymaniye külliye
- leri ile başkent İstanbul adeta yeni bir kimliğe büründü

MİMAR SİNAN

- Osmanlı Devleti'nde, XVI. yüzyılda yetişmiş **en büyük mimari ustası** Mimar Sinan'dır.
- Mimar Sinan ilk olarak **Yavuz Dönemi'nde Osmanlı ordusuna katıldı.**
- **Kanuni Dönemi'nde**, devletin tüm inşaat işlerinden sorumlu **mimarbaşı** olarak görevlendirildi. Bu görevini **II. Selim ve III. Murad dönemlerinde de devam ettirdi. Dört yüzden fazla eseri** mevcuttur.
- Mimar Sinan, birbirinden güzel eserlerden **sonra çıraklık eserim dediği "Şehzade Camisini"** inşa edince ünü, imparatorluk sınırları dışına çıktı.
- Mimar Sinan **kalfalık eseri olan "Süleymaniye Camisinin"** ardından; **ustalık eseri olan Edirne "Selimiye Camisini"** inşa ederek sanatının zirvesine ulaştı.
- **Ayasofya'yı** yeniden inşa edercesine **onaran** ve ayakta durmasını sağlayan da odur.

MİMAR SİNAN'IN ÇIRAKLIK, KALFALIK VE USTALIK ESERLERİ

Çıraklık Eseri

Şehzade Cami (İstanbul)

Kalfalık Eseri

Süleymaniye Cami

Ustalık Eseri

Selimiye Cami (Edirne)

AHŞAP VE TAŞ İŞLEMECİLİĞİ

- Ahşap işçiliğiyle uğraşan sanatkârlara “neccar” denilirdi.
- Ağaç üzerinde veya diğer ahşap bir malzemedede, mobilyada belirlenmiş desen ve çizimlere göre oyulmuş yuvalara gümüş sedef vb. süs maddeleri yerleştirilerek yapılan süsleme sanatına ise “kakmacılık” denir.
- Taş işçiliğinin en yaygın biçimini oyma ve kabartmalar teşkil eder. Bu uygulama, taş üzerine nakkaşın hazırladığı resim iğneleme işleminin ardından kömür tozuyla ve silkme usulüyle zemine aktarılır, fırça veya kalemle tespit edildikten sonra taşçılar tarafından işlenerek yapılırdı.

DOKUMACILIK

- **Dokumacılık**; pamuk, keten, kadife, ipek, yün vb. malzemenin elde edilmesinden kullanıma hazır hâle gelene kadar (**kumaş, halı, kilim** vs.) geçirdiği sürecin tamamına verilen addır.
- Özellikle **ipek kumaşlar**, Osmanlı törenlerinde ve **yüksek sınıf** kültüründe, sosyal konum belirleyicisi olarak önemli bir yere sahipti.
- Türk tarihinin en eski dönemlerinden itibaren dokumacılık sektörünün en önemli kolu ise kilim ve halıcılıktı.
- **Gördes düğümü** ile yünden dokunmuş olan **Uşak halıları** madalyonlu ve yıldızlı halıların en güzel örneklerini teşkil etmiştir.

ÇİNİCİLİK

- Çinicilik, **kil topraktan yapılan** levhaların genellikle **çiçek resimleriyle bezenip fırında pişirilmesi** sanatıdır. Çini sanatında, **İznik ve Kütahya**, Osmanlı Devleti'nin en önemli çini ve seramik merkezleri idi.
- Osmanlı eserlerinde kullanılan çinilerde genelde Türk mavisi, domates kırmızısı, mor, sarı ve yeşil gibi renkler kullanıldı.
- Çinilerle bezenmiş Osmanlı eserleri arasında **Bursa'daki Yeşil Cami ve Yeşil Türbe; Topkapı Sarayı** ve İstanbul'un birçok camileri -özellikle **Sultan Ahmet Cami**- Osmanlı çiniciliğinin en güzel örnekleri arasında gösterilebilir

HAT SANATI

- **Yazı veya çizgi** anlamına gelen “**hat**”, güzel yazı yazma sanatıdır. **Hat sanatı ile uğraşanlara** ise “**hattat**” denilir.
- İstanbul’un fethinden önce hat sanatı, **Amasya ve Edirne’de** gelişmeye başladı. Bu şehirlerde önemli hattatları yetişti.
- XVI. yüzyılda yetişen en önemli hattatlardan biri olan **Amasyalı Şeyh Hamdullah** (Öİ.1520), Osmanlı hat sanatının gelişmesine önemli katkıda bulundu.
- XVI. yüzyılın ünlü hattatı ise **Ahmet Karahisari’dir** (öl. 1556). Hat sanatına farklı bir üslup getiren Ahmet Karahisari’nin **en önemli eseri, Kanuni Sultan Süleyman’ın isteği üzerine yazmış** olduğu ve hâlen Topkapı Müzesi’nde muhafaza edilen büyük ebattaki **Kur’an-ı Kerim’dir**.

SORU?

- Aşağıda verilenlerden hangisi Klasik Dönem Osmanlı sanatları arasında gösterilemez?

A) Resim B) Hat C) Ahşap işlemeciliği D) Dokumacılık E) Çinicilik

CEVAP!

- A) Resim

SORU?

- I. Şehrin cami, bedesten ve imaret gibi kurumların etrafında yoğunlaşması,
- II. Şehirlerin genelde ticari faaliyetlerinin yoğunlaştığı güzergâhlar üzerinde kurulması,
- III. Önemli mahalle ve sokaklara gayrimüslim unsurların yerleşmelerine izin verilmemesi

Yukarıda verilenlerden hangisi ya da hangileri Osmanlı şehir planlamacılığı ile ilgilidir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) II ve III E) I, II ve III

CEVAP!

- C) I ve II

SORU?

▪ Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı mimarisinin eserleri arasında gösterilemez?

A) Gevher Nesibe Darüşşifası

B) Rüstem Paşa Bedesteni

C) Edirne Üç Şerefeli Cami

D) İznik Medresesi

E) Bursa Ulu Cami

CEVAP!

- A) Gevher Nesibe Darüşşifası

SORU?

- Aşağıda verilen görsellerin altına hangi sanat dalı ile ilgili olduğunu yazınız

CEVAP!

ÇİNİCİLİK

DOKUMACILIK

HAT SANATI

KAKMACILIK

DİKKAT !

- Bu ünitenin devamını oluşturan sunuları www.tarihkursu.com adresindeki **konu anlatım slaytları** bölümünden indirebilirsiniz.
- Bu ünite ile ilgili çıkmış ÖSYM sorularına www.tarihkursu.com adresindeki **konu konu çıkmış ösym soruları** bölümünden ulaşabilirsiniz
- Bu ünite ile ilgili online testlere www.tarihkursu.com adresindeki **test çöz online** bölümünden ulaşabilirsiniz.
- Bu ünite ile ilgili kazanım kavrama testlerine www.tarihkursu.com adresindeki **kazanım kavrama testleri** bölümünden ulaşabilirsiniz.
- Bu ünitenin konu anlatım videosuna [youtube/tarihkursu](https://youtube.com/tarihkursu) kanalımızdan ulaşabilirsiniz.

Daha fazla içerik için www.tarihkursu.com sitemizi ziyaret edebilirsiniz

TEŞEKKÜRLER

Yorumlarınızı Bekliyoruz

[youtube/tarihkursu](https://www.youtube.com/channel/UC...)

www.tarihkursu.com

[facebook/tarihkursu](https://www.facebook.com/tarihkursu)